УДК 338.486

Л. О. Шпак,
к. е. н., доцент кафедри бухгалтерського обліку, АМУ

МЕХАНІЗМ ФОРМУВАННЯ, РОЗПОДІЛУ І ВИКОРИСТАННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ ТУРИСТИЧНОЇ РЕНТИ

L. Shpak,
PhD, Associate Professor of Accounting, Academy of Municipal Management

THE MECHANISM OF FORMATION, DISTRIBUTION AND USE OF REGIONAL TOURISM RENT

У статті розкриваються особливості формування, розподілу і використання регіональної туристичної ренти, яка створює реальні умови для формування особливого накопичувального фінансового фонду як додаткового джерела фінансування туризму безпосередньо самим туризмом.

In this article the features of formation, distribution and use of regional tourist rents that creates real conditions for the formation of a special financial accumulation fund as an additional source of funding for tourism directly by tourism.

Ключові слова: регіональний туристично-рекреаційного комплекс, туристична рента, туристична інфраструктура, туристичні ресурси.
Key words: regional recreational complexes, tourist rent, tourism infrastructure, tourism resources.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Розвиток підприємницького сектора регіонального туристично-рекреаційного комплексу залежить від його взаємодії з громадським сектором. Отже, необхідна ефективна взаємодія влади і бізнесу в туристично-рекреаційній сфері на відповідній території. Фахівцями доведено, що це створює сприятливі умови для формування позитивного іміджу туристської дестинації і всього регіону, зростання соціально-економічної конкурентоспроможності регіону в зовнішньому середовищі, активній участі території в комплексних міжнародних, державних і регіональних програмах, розширення можливостей використання власних ресурсів за межами регіону, залучення в регіон державних і приватних замовлень.

МЕТА СТАТТІ

Метою цієї статті розробка основних принципів використання туристичної ренти на мезорівні управління туристично-рекреаційним комплексом.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Ефективність державного управління туристично-рекреаційним комплексом дестинації безпосередньо залежить від ресурсної бази громадського сектору відповідній території, яка містить в собі сукупність наявних і використовуваних ресурсів держави: адміністративно-правових, фінансових, матеріальних, інтелектуальних та інформаційних.

Адміністрація відповідного району є виробником соціально-політичних послуг. Ці послуги в процесі ведення державного партнерства побічно стимулюють виробництво соціально-економічних послуг, що споживаються бізнесом.

Науково-методичне забезпечення цієї діяльності є необхідна умова туристського маркетингу територій, яке синтезує процеси реалізації чинної комплексної цільової програми розвитку туризму з реально виконуваними всіма функціями. З нашої точки зору, багато територій на рівні районних адміністрацій позбавлені комплексної концепції для розвитку власного туристичного іміджу території [2].

Відповідно до подібної концепції необхідні: організація громадської думки на користь районних адміністрацій; формування відносин адміністрацій з цільовими аудиторіями на основі взаєморозумінь і взаємодій.

Специфіка туристично-рекреаційних ресурсів досліджуваного нами регіону та особливості інституційного середовища визначають вибір методів взаємодії на території громадського та підприємницького секторів економіки.

Можливо зробити висновок про те, що форми і методи взаємодій районних адміністрацій міста і знаходяться в районі підприємницьких та недержавних некомерційних структур багато в чому залежать від стадії життєвого циклу останніх.

На стадіях народження і дитинства комерційної та некомерційної організації характерно:

— переважання неформальних взаємодій;

— сила реальної влади держави суттєво відрізняється від формальної;

— значні позиції експертної влади;

— відсутність багаторівневих структур влади;

— дефіцит ресурсів влади районної адміністрації, її обмежений вплив на новостворені комерційні та некомерційні організації.

На стадії юності в більшості випадків:

— формування локальних нормативних актів і на цій основі активізація процесів формалізації відносин влади;

— зростання конкурентних (неринкових) сил в рамках боротьби за доступ до владних структур;

— можливість прийняття громадським сектором важливих стратегічних рішень в галузі регулювання діяльності організацій території;

— з'являється висока ймовірність створення коаліцій на противагу влади.

Стадія зрілості характеризується:

— наявність багатоступінчастої формальній ієрархії;

— поява нових неформальних структур в результаті боротьби коаліцій з владою, у якої владні ресурси досягли свого апогею;

— висока активність підприємницького сектору в умовах яскраво вираженої боротьби за владу.

На стадії старіння відбувається:

— посилення невідповідності між існуючими формальними відносинами влади і її реальною структурою;

— активізація спроб центрів неформальної влади реалізувати свої цілі, що суперечать чи не відповідають цілям відповідного району;

— зростання тиску ринкового середовища, конкуренції в умовах боротьби за владу, результати функціонування підприємницького сектора є бар'єром до доступності ресурсів влади.

У силу мережевий природи сучасних господарських систем внутрішньо секційної взаємодії постійно ускладнюються в силу складної природи самих мереж, в які входять різні суб'єкти господарювання та елементи інституційного середовища.

Інша важлива характеристика сучасної економіки — це її змішана природа: співіснування і взаємодія суб'єктів інституційного простору різних форм власності.

Розглянуті вище ідеї розвитку державно-приватного партнерства є основою розвитку теорії та практики використання туристичної ренти.

Великий внесок у розвиток теорії туристської ренти вніс В.М. Козирєв. Економічної теорії загальновідомо, що існують три факторних доходу: заробітна плата, відсоток і рента. Вони відповідають трьом факторам виробництва: праці, капіталу і землі. У ринковій економіці ці факторні доходи лежать в основі ціни цих трьох видів ресурсів. У цьому зв'язку бачиться цілком логічним питання В.М. Козирєва: чому в економіці туристичні ресурси не мають ринкової оцінки і не приносять свого виду факторного доходу? Він аргументовано обгрунтував не тільки доцільність, а й необхідність туристичної ренти як особливого факторного доходу, який створюється туристичними підприємствами, які користуються туристичними ресурсами в якості об'єкта господарства не будучи їх власниками. Туристичні ресурси є чинниками виробництва туристичних послуг і з цієї точки зору туристична рента повинна присвоюватися власниками цих ресурсів [3].

Механізм формування, розподілу і використання туристичної ренти передбачає врахування ринково-регульованих основ туристичної діяльності, а саме:

— всі господарюючі суб'єкти сфери туризму функціонують у вільному ринковому просторі і їх діяльність регулюється державою;

— відносини між державою і туристичними організаціями мають будуватися на базових принципах державно-приватного партнерства;

— рентні платежі на туристичні ресурси не повинні бути підставою для збільшення цін і тарифів на туристичні послуги, оскільки сам факт ренти вже констатує наявність діючих цін на туристичному ринку [1].

Ми вважаємо, що на мезорівні управління туризмом, інструментом дієвого економічного механізму туристичної діяльності в регіоні є регіональна туристська рента. Під регіональною туристичної рентою розуміється особливий факторний дохід, створений туристичними підприємствами відповідного регіону, які не є власниками туристичних ресурсів, але використовують їх як об'єкт господарства. Регіональна туристична рента створює реальні умови для фінансування національного туризму на рівні конкретних територій і реалізації основних соціальних цілей туризму як галузі економіки.

Механізм формування, розподілу і використання регіональної туристичної ренти може бути реалізований за допомогою цілісної організаційно-економічної системи, функціонування якої має базуватися на дотримання певних умов:

1. Платниками туристичною ренти є комерційний (підприємницький) сектор туристичної сфери, що має доступ до використання туристичних ресурсів, не будучи їх власником.

2. Взаємодії між підприємницьким та громадським секторами регулюються системою договорів (контрактів) регламентують частки прав власності між учасниками цих договірних відносин. У договорах кількісно оцінюються економічні витрати підприємницьких структур (туристичних фірм) та соціальні витрати державних управлінських структур, що формуються екстерналіями (позитивними і негативними зовнішніми ефектами). Реалізація взаємодій громадського та підприємницького секторів економіки, в тому числі туризму базується на принципах державно-приватного партнерства, одним з яких є гласніст, відкритість інформацій. Туристичні фірми розміщують для відкритого доступу дані фінансового обліку, а органи державної влади та управління розміщують для відкритого доступу свої соціальні витрати, викликані процесом управління туризмом в регіоні [4].

Договори (контракти) визначаю форми рентних платежів за туристичні ресурси. Сукупна регіональна туристична рента може враховуватися у формі фіксованих процентних ставок платежів від обсягу валової виручки (реалізованих туристичних послуг).

Ставка рентних платежів повинна бути єдиною для всіх туристичних фірм на всій території країни, єдиної в рамках конкретного регіону, але може і диференціюватися за результатами кадастрових оцінок. Величина рентної ставки повинна бути на рівні 6—8 % обсягу валової виручки, отриманої від реалізації турпродукту.

В умовах серйозних проблем функціонування в'їзного туризму в регіоні вся туристська рента повинна бути спрямована безпосередньо на розвиток туристської сфери, її матеріально-технічної бази та соціальної інфраструктури.

Пропонується наступна схема пайових співвідношень розподілу ставок рентних платежів між суб'єктами прав власності та суб'єктами господарювання у сфері туризму. Туристичні фірми спеціалізуються на внутрішньому і в'їзному туризмі, а також регіональні і місцеві органи влади єдину ставку рентних платежів розподіляють в пропорції 1:1. Туристичні фірми, що спеціалізуються на виїзному туризмі всю 6—8% ставку від реалізації турпродукту направляють у розпорядження регіональних і місцевих органів влади. Останні в пропорції 1:1 направляють ці кошти на розвиток внутрішнього і в'їзного туризму регіоні.

З метою недопущення нецільового та тіньового характеру використання туристичної ренти, туристичних підприємницьких структур необхідно зобов'язати систематично представляти місцевим органам влади звіт про використання власної частки туристичної ренти. У свою чергу регіональні та місцеві виконавчі органи влади повинні постійно звітують про напрямок використання рентного доходу перед відповідними законодавчими органами влади. Якщо туристична рента не використовується на розвиток туризму, то вона цілком повинна надходити в дохідну частину державного бюджету. Це правило повинне працювати як для підприємницького, так і для громадського секторів економіки і туризму. Будь-які приховування рентного доходу або його нецільове використання слід розглядати як конкретний вид економічного злочину.

Введення законодавчим чином туристичної ренти не повинно розглядатися підставою для збільшення цін і тарифів на туристичні послуги: рента — це наслідок вже існуючих ринкових цін на туристичні послуги. З іншого боку, туристична рента не є своєрідним видом податкового платежу: половина цих платежів присвоюється турфірмою, а інша — фінансує розвиток туристичної інфраструктури. Процес цього фінансування має здійснюватися під жорстким контролем місцевих та регіональних органів влади. Таким чином, на відміну від податкового платежу, який відволікається з коштів господарюючого суб'єкта, туристична рента присвоюється турфірмою і сферою туризму. Тому сутнісна природа туристичної ренти не пов'язана з підвищенням обсягу виручки від реалізації турпродукту. Вона створює реальні умови для формування особливого накопичувального фінансового фонду як додаткового джерела фінансування туризму безпосередньо самим туризмом.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Доцільність визначення нами поняття "регіональна туристична рента" пов'язана з кількома принциповими моментами.

1. Регіональна туристична рента відходить від єдиного учасника механізму формування, розподілу і використання туристичної ренти турфірми і охоплює більш широке коло суб'єктів управління туристичною діяльністю на мезорівні.

2. Регіональна туристична рента визначає конкретні форми державно-приватного партнерства як на рівні суб'єктів держави, так і для територіальних одиниць органів місцевого самоврядування.

3. Регіональна туристична рента створює реальні умови для фінансування туризму на рівні конкретних територій, виступає своєрідним "амортизаційним " фондом, який, з одного боку, безпосередньо залежить від ділової активності підприємницького сектора туристичної сфери та ефективності державного управління туристичною діяльністю, а з іншого — створює певні відмінності в можливостях регулювання обсягів фінансування туристичної інфраструктури в рамках конкретних територій.

Література:

1. Андрєєва Г.П. Проблеми змістовного наповнення понятійного апарату інноваційної діяльності / Г.П. Андрєєва// Економіка: проблеми теорії та практики: Збірник наукових праць. — 2008. — Випуск 237: В 6 т. — Т. ІІ. — Дніпропетровськ: ДНУ. — С. 448—457.

2. Бойко М.Г. Туристична привабливість України: закономірності формування та орієнтири розвитку/ М.Г. Бойко // Інвестиції: практика та досвід. — 2009. — №16. — С. 34.

3. Козирєв В.М. Туристська рента / В.М. Козирєв. — М.: Фінанси і статистика, 1998. — 80 с.

4. Цехла С.Ю., Башта А.И. Инновационное развитие рекреационных обьектов / С.Ю. Цехла, А.И. Башта // Розвиток туристичного бізнесу: І Міжнародна науково-практична конференція, 17—19 березня, 2011 р.: матеріали. — Донецьк, 2011, 167—169 с.

References:

1. Andrieieva, G. P. (2008), "Problems of the content of the conceptual system of innovation ", Ekonomika: problemy teorii ta praktyky. Zbirnyk naukovykh prats', vol. 237, pp. 448—457.

2. Boyko, M.G. (2009), "Tourist attractiveness of Ukraine: patterns of formation and benchmarks", Investments: Practice and Experience, vol. 16, pp.34.

3. Kozyrev, V. M. (1998), Tourist rents. / V. Kozyrev // Moscow: Finance and Statistics.

4. Tsehla, S.Y. Bashta, A.I. (2011), "Innovative development of recreational objects", Zbirka dopovidej na Mizhnarodnij naukovo-praktuchni konferentsii [collection of papers of international scientific-practical konferentsiyiyi], Mizhnarodna naukovo-praktuchni konferentsiya [International Scientific Conference], Donetsk, Ukraine, pp. 167—169.

Стаття надійшла до редакції 09.02.2014 р.